

VÄLKOMMEN TILL HYSSNALEDEN

Vad är Hyssnaleden?

Hyssnaleden är en cirka 40 km lång vandringsled. I den södra delen av Hyssnaleden finns sydsvensk bokskog och lövskogsnatur och ett odlingslandskap med stora natur- och skönhetsvärden. Här sträcker sig leden bl a utmed Surtans bördiga dalgång som en gång varit en mäktig havsfjord. I norr finns stora barrskogsområden och mossar med vildmarksnatur. Längs leden finns skyltar som ger information om natur och kultur.

Leden är tydligt märkt med gul markering och skyltar. Beräkna två dagar om du vill gå hela leden runt, men det går även bra att gå enskilda sträckor. Det finns ett femtontal rastplatser med ekbänkar och bord vid många sevärda platser. I Hökås finns ett vindskydd för övernattning. Försäljning av lägerplatskort och bokning av tältplatserna vid Hökås och Liagärde hos Hyssna bensinstation 0320-390 59.

Mer information om leden och en karta finns i broschyren ”Hyssnaleden och andra sevärdheter i Hyssna”. Broschyren finns på bl a Hyssna bensinstation och Marks Turistbyrå. Kartan och beskrivningar av sevärdheter finns även på Internet: www.hyssna.se

Sevärdheter

Längs Hyssnaleden

1. Hyssna gamla kyrka
1. Hembygdsmuseet
2. Lockö kvarn
3. Bokskogen på Stomsås
4. Slätthult - kulturlandskap
5. Sjögarås
6. Torkels gömma
7. Naturminne – stor bok
8. Naturreservatet Liagärde och Stora Hålsjön
9. Hökås – utsiktsplats med övernattningsmöjlighet
10. Porten till tassemarkerna
11. Uttermossen – Gropabergen

12. Kröselia

13. Jättegrytorna i Ansered
14. Glafsareds gamla stenbro
15. Surtan vid Rya svarvruin
16. Melltorps radby, såg och kvarnkafé
17. Torshall

Några andra sevärdheter i Hyssna

18. Jättestenen i Friared
19. Dansehällerna
20. Skalleberg
21. Härsjöns strandäng
22. Korsås-Augustas ryggåsstuga
23. Gammelskog - biotopskydd

SURTAN

Från skogen till slätten

Surtan har sina källområden uppe i Seglora, cirka 10 km norrut. Därifrån slingrar den sig i två flodarmar genom skog. De rinner samman i Rya och därifrån präglas landskapet av odlingsmark. Surtan rinner sedan genom en vacker dalgång i Hajom och Fotskäl för att så småningom mynna i den större ån Viskan vid Björketorp.

Surt är svart

Surtans vatten är brunfärgat av humusämnen från myrmarker. Det mörka vattnet har faktiskt givit ån dess namn. ”Surt” är samma ord som det fornnordiska ”sort”, som ju betyder svart. Surtan betyder alltså ”Svartån”!

Vattnet allt bättre

Surtan har ett näringsfattigt vatten ned till Hyssna. Därifrån ökar näringshalten genom tillskott från jordbruksmarker och våra hushåll. En viss övergödning kan märkas. De övre delarna blev försurade på 1970-talet beroende på nedfall av luftföroreningar. Sedan ett par årtionden kalkas sjöar och våtmarker med ett bra resultat.

HYSSNASLÄTTEN

Mångtusenårigt delta

Framför Torshall breder Hyssnaslätten ut sig. Detta flacka landskap är ett isälvsdelta. Efter istiden nådde havet hit upp och med isälvar från norr följde grus och sand, som sjönk till botten vid havskanten. Därför lagrades stora mängder sand och lera här. Vattnet i Surtan har därefter genom årtusenden grävt sig ned i sedimentet och format den dalgång vi ser framför oss.

Mat till många

Den sandiga marken var lättodlad och man kan tänka sig att människan började odla här, när väl havet dragit sig söderut. Här har mat producerats i tusentals år och Hyssnaslätten är idag den största sammanhängande jordbruksmarken i Hyssna.

Landskapet förändras

Genom tiderna och i takt med jordbrukets förändring har Hyssnaslätten ändrat karaktär. För 50 år sedan var det ännu relativt småskaligt med mindre åkrar, gärdesvägar och sankmarker. I dessa miljöer trivdes speciella växter och djur. Landskapets förändring har lett till att fåglar som kornknarr och raphöna har försvunnit. Än idag kan man dock höra storspovens vackra flöjttoner under våren.

Brinkarna växer sakta igen

Brinkarna närmast ån var tidigare viktiga betesmarker med en rik flora. Allt färre betesdjur gör att dessa brinkar riskerar att växa igen med buskar som så småningom övergår till skog.

HÄRSJÖNS STRANDÄNC

Beroende av översvämning och slåtter

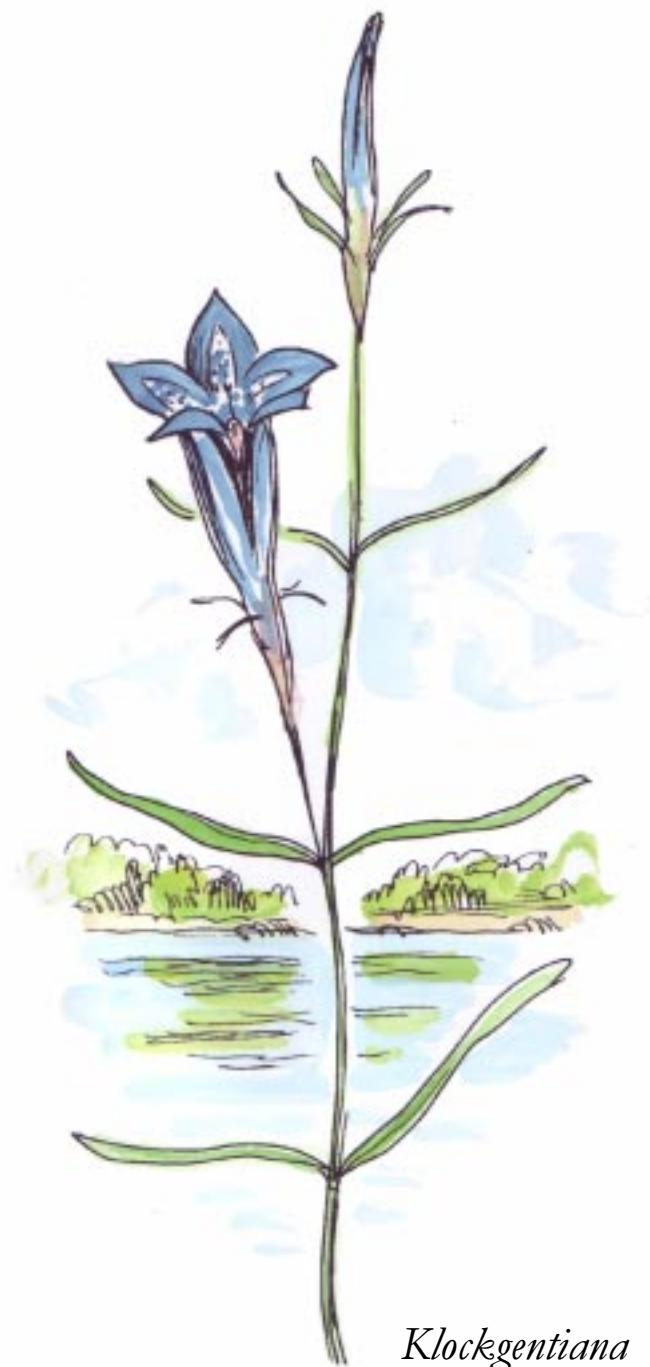
Strandängen här vid Härsjön har skapats av återkommande översvämningar och en hävd i form av bete eller slåtter. Detta har gett utmärkta förutsättningar för många växter. Klockgentianan blommar med sina stora klockor på sensommaren. Spikblad och strandlummer är andra exempel på ganska ovanliga arter.

Slyet hotar

Tyvärren har hävden upphört, vilket gör att pors och andra buskar växer in och konkurrerar ut växter som klockgentianan. Marks kommun har dock hållit efter buskarna genom återkommande slybekämpning. Härsjöns strandäng är exempel på en naturtyp som är beroende av återkommande störningar. Om de naturliga vattenfluktuationerna upphör, kommer strandängen att ändra karaktär.

Sällsynt ormbunke

Den mest sällsynta växten vid Härsjön är en liten ormbunke, som heter klotgräs. Under senare tid är den bara funnen på ett 10-tal platser i Västergötland. Den är svår att upptäcka men den växer på Härsjöns västra strand nedanför berget Härsjöklint.

Klockgentiana

Braxen normal igen

I Härsjön finner man fiskar som abborre, gädda, ål, mört och braxen. I slutet av 1980-talet försurades sjön så att den känsliga braxen misslyckades med leken. Resultatet blev färre fiskar och mer mat för de som fanns kvar. Braxarna växte och blev riktigt stora, upp till 6 kg. Sportfiskare från hela landet kom hit och hoppades att få en rekordfisk på kroken. Sedan början av 1980-talet kalkas Härsjön årligen. Braxen kan åter föryngra sig och konkurrensen om maten gör att braxen numera inte blir så stor.

EKEN

Hem för många

Du känner igen eken på sina flikiga blad, skrovliga bark, krokiga grenar och typiska ekollon. Eken, som kan bli 1000 år gammal, är nästan som ett eget universum med ett tusental arter som är beroende av eken för sin överlevnad. Det är främst de riktigt gamla och grova ekarna som börjat bli ihåliga som hyser flest arter.

I Sverige finns det två olika ekarter. Stjälkek (även kallad skogsek och sommarek) och druvek (även kallad bergek och vinterek). I vår del av landet är båda arterna lika vanliga. En skillnad på arterna är hur ekollonen sitter. På stjälkek sitter de som på en ”stjälk”. På druvek sitter de som ”druvklasar”.

Önskas: ljus och näring

För att eken ska trivas och växa bra behöver den djup och mullrik jord med bra vattentillgång och mycket ljus till lövverket, som i t ex våra hagmarker. Ofta stöter man på gamla ekar som står invuxna i granskog. För att de ska klara sig måste man hugga upp en rejäl lucka runt så att grenverket får plats och ljus. Igenväxningen av hagmarker hotar alltså eken och alla de mossor, lavar och insekter som är knutna till den. Eken förökar sig med hjälp av ollonen som faller på hösten. Vart 5-7 år blir det ett ollonår dvs. extra rikligt med ollon.

Kungligt träd

Eken har en historia som kungligt träd. Det vill säga att alla ekar tillhörde kronan och fick inte avverkas. Detta för att virket ansågs viktigt för skeppsbyggnad till flottan. Eftersom eken inte fick huggas ner, blev den ett ”hatobjekt” bland bönder då den bredde ut sina grova grenar över den eftertraktade jordbruksmarken. Det var därför vanligt att man försökte skada träden på annat sätt än med avverkning bland annat genom att elda vid roten.

Virke till båt och kök

Årsringarna syns tydligt på eken. Virket är tungt och hårt och ganska motståndskraftigt mot röta. Det har sedan tusentals år tillbaka använts till båtar. Nuförtiden används virket främst i olika typer av inredningar.

BOKEN

Vackra löv som skiftar färg

På vintern känner man igen boken på dess släta gråa bark och ganska långa spetsiga knoppar. Ibland sitter en del av löven kvar hela vintern. På hösten är de vackert kopparfärgade men fram på vintern blir de mer bruna. Det skira löven på våren är ljusgröna och ludna, men blir snart mörkgröna och blanka.

Sluter sig tät

Boken kan bli några hundra år men blir inte alls så gammal som t ex eken. Träden angrips ofta av röta när de blir äldre och dör till slut av det. I den lucka som bildas i den täta bokskogen när ett träd dör växer nya bokar upp. Alla som vandrat i en bokskog på sommaren vet att det är ganska mörkt och att marken är mjuk och täckt av gamla boklöv. En del växter trotsar mörkret, t ex myskmadran, skogsstjärna, harsyra och ekorrbär. I det skuggiga och ibland fuktiga klimatet trivs mossor och lavar och på de döda eller döende trädstammarna finns flera olika typer av svampar och insekter som lever av veden.

Omtäckta ollon

Förökningen sker med ollon. Ungefär vart sjunde år blir det extra mycket ollon, sk ollonår. Många smågnagare förökar sig rikligt under ollonåren och det i sin tur gynnar ugglor och andra större djur.

Lever på gränsen

Boken uppträder som ensamträd på t ex gårdsplaner och i blandskogar, men mest typisk är kanske den rena bokskogen. Naturliga bokskogar finns i princip bara i Halland, Skåne och Blekinge. Vi befinner oss nära bokens nordgräns med bokskogen i Hyssna som en av de största ”naturliga” bokskogarna. Boken växer bäst i kuperad terräng med rörligt markvatten.

ENEN

Öppna landskapets signum

Här växer det gott om enbuskar. Enbuskarna kräver mycket ljus och finns därför i det öppna landskapet. Enar i skogen vittnar alltså ofta om att skogen etablerats i sen tid och att här tidigare var ett öppet landskap.

Både buske och träd

Enen är oftast en starkt förgrenad buske, men förekommer även i form av träd. Det finns enar som är över 2 meter i stamomkrets och har en höjd på 12 m. Enen kan bli mycket gammal, det finns enar som haft över 900 årsringar.

Herr och fru En

Enen är tvåbyggare, d v s han- och honblommor kommer inte på samma individ. De blommor i maj/juni. Hanblommorna är gula medan honblommorna är grönaktiga. Enbäret mognar på två år. Under det första året är det grönt men blir under det andra året mörkt blå.

Användbart till mycket

Enens sega virke med rödbrun kärna används till finare slöjdarbeten och stängsel medan de smala grenarna används till korgflätning. Enbär har använts som antiseptisk folkmedicin mot flera sjukdomar. I våra dagar används enebären bl a som krydda.

UTTERN

Här i Surtan vid Lockö kvarn fanns det utter för 70 år sedan. Uttern är ett mårddjur, som främst lever av fisk.

Nu finns det hopp igen

Uttern minskade kraftigt på 1900-talet i hela landet, troligen mest beroende på miljögifter som PCB. Stammen är nu på uppgång och det kanske inte dröjer så länge innan den lilla vattenakrobaten kommer tillbaka till Surtan.

HAMLADE ASKAR

Askarna är hamlade, eller topphuggna som man säger lokalt. Hamling innebar att man tog av mindre grenar vart femte år. Grenarna med sina löv torkades och användes som vinterföda för kreatur. De klene grenarna användes också för tillverkning av redskap.

Gammal bark lockar mossor

Hamlade träd blir äldre än de som inte beskurits. Gamla träd, speciellt ädellövträd som asken, får en bark och kemisk sammansättning som gör att många sällsynta mossor och lavar trivs därpå. På dessa askar växer det guldlöckmossa.

